

Lugemine tähtis töö

2010 märts "Haabersti Postipoiss"

Iga laps õpib lugema - üks varem, teine hiljem. Lugemine on väga tähtis töö, selle abil ammutab ta teadmisi ning õpib ennast kõneliselt väljendama.

Tähtede tundmine on lugemise juures oluline, kuid tähtis on ka erinevate tajude arendamine, et kujuneks lugemisvalmidus. Lugemise juures on kõige suurem osa nägemistajul: tähekujud tuleb üksteisest eristada. Kuulmistaju aitab häälikuid eristada, rütmitaju aga on abiks eesti keelele omaste häälikupikkuse määramisel. Ruumi- ja ajataju on olulised, et aru saada mõistetest all, peal, taga, ees ning tähtede ja sõnade tähendusest lauses. Ka käe- ja sõrmeosavus on tähtsad, need mõjutavad nii kõnearengut tervikuna kui ka kirjutamisoskust. Lugemisel tuleb meelde jätta terve rida tähti ja sõnu - seega on ka mälul lugemisprotsessis suur roll.

Kui laps saab aru, millises järjekorras häälikud sõnas kõlavad, tema sõnavara on laialdane ning tähed selged, hakkab ta õige pea veerima - ongi saavutatud lugemisvalmidus. Need oskused ei kujune kiiresti, vaid nõuavad järjekindlat arendustööd.

Õpime koos lapsega

Õppetegevus olgu lõbus, mänguline ja seotud liikumisega, õppida saab nii toas kui õues.

Loeme lapsele ette jutte ja palume tal kuuldust jutustada, kõnelda oma lasteaiapäevast.

Kordame koos luuletusi ja liisusalme.

Õpime vaikust kuulama: pane silmad kinni, kirjelda, mis hääli sa kuuled.

Kuulame koos häälikuid: plaksuta, kui kuuled A häälikut, koputa kui kuuled E-d. Kuulamist alustame täishäälikutest (A E I O U Õ Ä Ü Ö), siis järgnevad kaashäälikud (L M N S R V H J) kõige lõpuks kuulame sulghäälikuid (K P T G B D), sest neid on kõige raskem tajuda, kuna nad ei kostu heliliselt.

Eristame häälikuliselt sarnaseid sõnu: kükita kui kuuled sõna PUU, tõuse kikiarvule kui kuuled sõna KUU, hüppa õhku kui kuuled sõna SUU.

Kuulame, milline häälik kõlab pikalt: KAAL, KOOL, KOLL, KEEL, KELL, KAAS, KASS.

Mõistatame, milline häälik on sõna alguses, lõpus ja keskel. Mängime koos sõnajada mängu, kus üks sõna lõpeb ja teine algab sama häälikuga: ROOS-SIIL-LAEV-VANN-NUGA-AUTO jne.

Häälimine koos lihtsaid sõnu. Häälimine on sõna häälikhaaval sujuv väljaütlemine: E-M-A, M-U-N-A. Laome tähtedest neid samu sõnu, hiljem kirjutame.

Mängime elava sõna mängu: lastel ja täiskasvanutel on käes täht, märguande peale rivistatakse sellises järjekorras, et moodustuks vajalik sõna.

Paneme toas olevate esemete juurde silte, laps tunneb need ära ja jätab meelde. Proovime neid sõnu koos veerida.

Paneme tähekujudid kotti sisse, kombime käega, mõistatades mis täht on kotis. Otsime erineva suuruse ja värviga tähtede hulgast sarnaseid. Vaatame peeglist, kuidas liiguvad suu ja keel erinevaid häälikuid hääldades.

Konstrueerime tähti pulkadest, nööri ja voolime savist. Õues laome tähti ja sõnu käbidest, okstest, kirjutame liivale või lumele. Lapsega jalutama minnes loeme tuttavaid poe- ja tänavasilte, vaatame autode numbrimärke.

Rakendame õppimisel kõik meeled!

Masked sõnad ja jonnakas J

Õige aeg lugemise arendamiseks on 5-6a eluaasta, siis on lapse mälu ja tajud vajaliku tasemeni arenenud: tal on kõnes olemas kõik häälikud, piisav sõnavara ning teadmised.

Lugemistekst ning sõnavara olgu alati eakohane ja huvipakkuv. Kui alustada lugemaõppimist näiteks sõnast TRAKTOR, kaotab laps huvi ja ei tunneta eduelamust. Alustame lihtsatest silpidest ja sõnadest: AI, EI, OI, EMA, ISA, ONU, MUNA, NINA, MESI. Sõna kõrval olev pilt on lapsele heaks toeks. Kui nende sõnade lugemine juba õnnestub, võib üle minna pikemate ja keerulisemate sõnade ning lausete juurde.

Lugemisvara tuleks väga hoolikalt otsida, lasteraamatute ja aabitsate valik on väga suur.

Mõttekas oleks leida õpetliku sisuga, lapsele huvipakkuv tekst, eelistada võiks kodumaiseid autoreid. Tore võimalus on meisterda oma lapsele raamat ise.

Eesti keelele on omane häälik-meetodil lugema õppimine. Lugemisel kasutame hääliku-, mitte tähe nimetusi. Kõige paremini saab sellest aru, kui mõelda J tähe peale, mille tähenimi on JOTT, kuid hääldame teda I (tugevalt). Kasutades tähe nimetust JOTT ja ENN ei ole võimalik sõna JAAN kokku lugeda, sest nii veerides saame hoopis sõna JOTT-A-ENN.

Kui on mure

Kui laps ei tunne üldse lugemise vastu huvi, tähed ei taha talle meelde jääda, häälimine valmistab raskusi ning laps teeb veel kuue-seitsmeaastaselt peegelkirja (kirjutab tähti tagurpidi), tuleks pidada nõu logopeediga. Toremaid nippe ja metoodilist juhendamist tasub kindlasti küsida ka lasteaiaõpetajalt.

Lugemis- ja kirjutamisoskusele luuakse alus lasteaias, seda soodustab kuulamine, vaatlemine, võrdlemine, rühmitamine – seega igasugune mõtlemistegevus. Vanemate toetav ja innustav roll laste arendamisel on siinjuures ülioluline.

Tegusat lugemisaastat kõigile!

Tallinna Nurmenuku Lasteaia logopeed

Tallinna Nurmenuku Lasteaia logopeed

Kristiina Tänav